

Programul și sigla

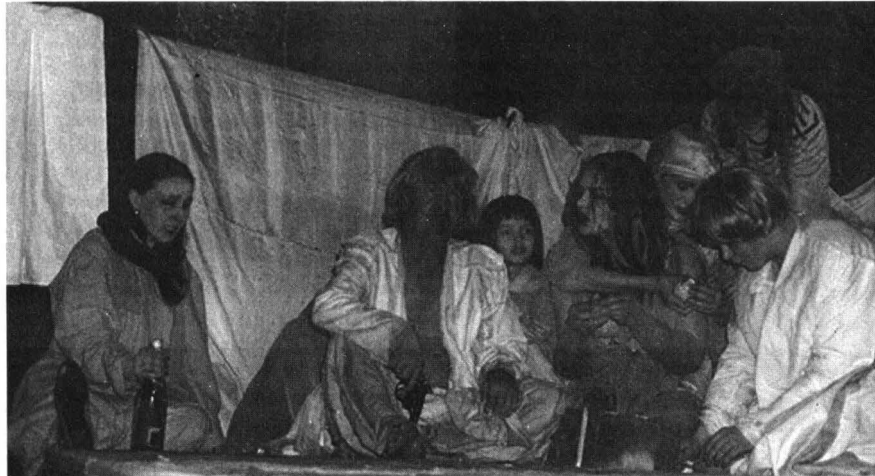
Față de două dintre edițiile anterioare la care am participat, cea de a cincea, desfășurată anul acesta între 5 și 12 mai, s-a remarcat printr-un program foarte bine alcătuit, cu prezențe internaționale mai numeroase și o dezbateră teoretică pe tema „Imaginea ca mijloc fundamental de teatralitate”. N-a epuizat dezbateră multe dintre implicațiile temei, dar a punctat principalele ei aspecte și a dat, întrucâtva, o motivație mai clară titlului acestui festival, care poate părea o tautologie: „teatru-imagina”.

Semne de întrebare m-au bântuit și pe mine la precedentele ediții, punând în relație programul cu sigla festivalului. De ce teatru-imagina? Nu e restrictiv? Ori, poate, fiindcă la unele spectacole – foarte bune, chiar – nu mai înțelegi ce rostesc actorii, între bolboroseli și strigăte? N-aș zice că acum schimbul de opinii a certificat denumirea, dar i-a limpezit oportunitatea. Teatralitatea implică un sistem de imagini care devine „povestire în imagini” (Cristian Hadji-Culea); „imagina declanșează acțiunea și acțiunea se convertește în imagina” (Ion Cazaban); iar pe scenă „omul este imagina, căci teatrul este singura artă care-l prezintă pe om” (Dumitru Solomon). Trăim un sfârșit de mileniu marcat de o explozie de imagini, lumea e acaparată de ceea ce vede, la televizor, la videorecording, generații noi se formează mai mult cu ochiul. Imaginea precumpănește și în teatrul modern – dar cum? Pe la începutul anilor '70, un poet – Miron Radu Paraschivescu – semna în revista „Teatrul” o rubrică intitulată „Civilizația ochiului” și punea în discuție, cu exemple din cinematograful mai ales, expresivitatea modernă a imaginii tocmai sub acest raport, al conținutului sugestiv de semne vizuale. Cum vedem ce vedem? Civilizația ochiului trebuie studiată, formată, pentru că una e să privești, alta e să vezi. Vezi cu mintea, cu sufletul. Facem destul în privința asta? (O paranteză și... mă întorc apoi la Satu Mare. Am văzut anul trecut, undeva, un spectacol modest cu o scenografie ingenioasă și plină de fantezie. Costumele, mai ales, îți luau ochii prin abundența de forme și prin colorit așa încât, de la un moment dat, n-am mai urmărit jocul actorilor, ci am încercat să descifrez ce sugera fiecare costum și în ce corespondență putea fi pus cu personajul. După spectacol, o actriță m-a încolțit cu întrebarea „cum mi s-a părut spectacolul”. Ca să scap, i-am spus doar că „mi-a luat ochii, dar nu mi-a luat mintea”. Și mi-am dat seama că, de fapt, am sintetizat esențialul, pentru că jocul era anost, inexpresiv, fără relief, iar atenția s-a concentrat atunci pe abundența de semne vizuale care epatau în costum. Erau în neconcordanță cu jocul? Da. Ar fi putut să nu fie? Nu știu. Corespondențele ar fi trebuit găsite înainte, între regizor și scenograf, astfel încât ingenioasele sugestii să nu impresioneze numai retina, ci și mintea și inima.)

La Satu Mare, directorul festivalului e și selecționerul unic al spectacolelor – regizorul Cristian Ioan. O face de cinci ani și a acumulat experiență, pentru că această ediție a oferit unul dintre cele mai bune programe de până acum, cu paisprezece spectacole, dintre care două în afară de concurs. Patru trupe străine au onorat festivalul, nu cu motivație turistică, și cele opt zile ne-au produs, să zic așa, reale desfătări estetice, chiar atunci când zborul fanteziei era mai șovăitor sau frânt pe undeva. La cota înaltei satisfacții, înregistrând entuziasm general, s-au situat cele două spectacole din București, **Pescărușul** de Cehov, de la Teatrul Mic (în afară de concurs) și **Fuga** de Mihail Bulgakov, de la Teatrul de Comedie (care a obținut și premiul festivalului). Ambele, în regia Cătălinei

Buzoianu. Care explorează în profunzime universul dramatic al pieselor, printr-un joc nuanțat, ce pune în valoare sufletul personajelor, cu echivalențe inspirate în metafora scenică. Răscolitoare e, astfel, fantoma spânzuratului din **Fuga**, retragerea personajelor, în final, după cele două panouri care se închid ca peste un tablou trist, monologul lui Ștefan Iordache despre păduchi, cu scîlpiri de geniu; sau arderea pescărușului frânt în destinul Arkadinei întruchipată de Valeria Seciu, copleșitoarea emoție transmisă de Mircea Albulescu – în celălalt spectacol. La sfârșitul reprezentației cu **Fuga**, profesoara Olga Tudorache, președintele juriului, s-a ridicat prima în picioare și a aplaudat minute în șir, împreună cu toată sala. Dacă ar fi fost și **Pescărușul** în concurs...

Poate că e prima ediție la care juriul a regretat că nu are la dispoziție mai multe premii. De aceea, a recurs la acordarea unei distincții suplimentare, sub forma unui premiu de excelență, Teatrului „Dream Team” din Budapesta, pentru **Jurnalul vrăjitorului**, după o năvelă de Csáth Géza. Fantezie coregrafică, realizată cu finețe și frumoase arabescuri de o trupă tânără, înființată în 1990, care a mai obținut un premiu la noi, în 1994, la festivalul de la Sfântu Gheorghe. Au fost și două

Imagine din **Fuga** de Mihail Bulgakov la Teatrul de Comedie (regia: Cătălina Buzoianu)

nominalizări – **A douăsprezecea noapte** de Shakespeare, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, regia: Victor Ioan Frunză (în notă fastuoasă de cabaret, cu umor și lirism parodiat, înzorzonat totuși în costume, lungi și cu unele procedee copiate) și **Și cu violoncelul ce facem?** de Matei Vișniec, Teatrul de Stat din Oradea, regia: Petru Vutcărău (amintesc aici și scenografia ingenioasă a lui Sergiu Savin, care semnează mai puțin ca regizor în ultimul timp, precum și interpretarea expresivă a celor trei actori, parcă-parcă liniară, însă, de la un moment dat).

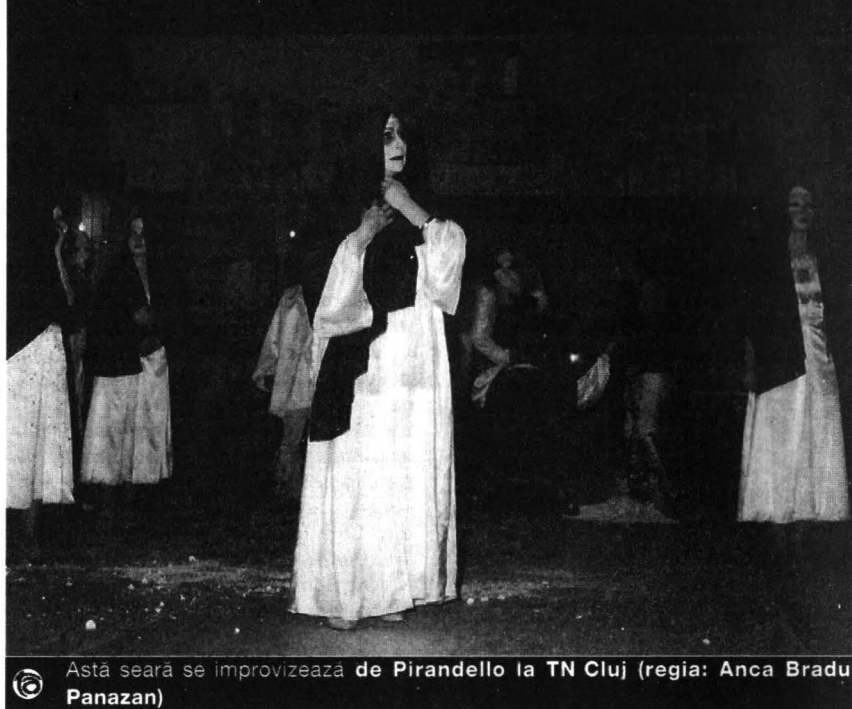
Într-o ierarhie personală, am notat la capitolul celor mai bune spectacole și comedia lirică **Zăpezile de altădată** de Dumitru Solomon, în regia lui Mircea Cornișteanu, prezentată de Teatrul de Nord din Satu Mare în afară de concurs. Și nu m-am înșelat, câtă vreme s-a răs copios în sală pe parcursul reprezentației, iar un critic mai autentic a declarat, la sfârșit: „M-a făcut fericit”. Subiect simplu, comic inteligent de replică, valorificat cu har de Livia Ungureanu, Radu Sas, Carol Erdos. Am mai notat, pentru datele reale de teatralitate, **Astă seară se improvizează** de

Luigi Pirandello, Teatrul Național din Cluj, regia: Anca Bradu-Panazan, **Tokyo Trauma**, Teatrul „Daisan Erotica” din Japonia, scenariul și regia: Takeshi Kawamura, **Cosmosul meu**, grupa teatrală „TE-O-KA” din Wrocław, Polonia. Spectacolul clujean, pe un leit-motiv de „ridi, pagliaccio”, nu-și găsește, din păcate, o identitate coerentă; japonezii transfigurează istoria și problemele actualei generații într-un spirit propriu, modern, marcat de satiră și gravitate; polonezii schițează o pantomimă de stradă, fără pretenții, juvenilă ca o aspirație și o chemare. Un zbor al gândului, nestingherit, spre puritate și adevăr ne-a oferit într-o zi și happening-ul organizat de filiala locală a Uniunii Artiștilor Plastici, inspirat de – și intitulat – **Micul prinț**.

Ne-a dezamăgit un spectacol slab cu o piesă frumoasă (**Dona Juana** de Radu Stanca, teatrul din Sibiu), hazul fără motivație dintr-o comedie de Corneille (**Iluzia comică**, secția maghiară a teatrului sătmărean), insistența pe ticurile personajelor dintr-o reprezentație fără relief (**Zbor deasupra unui cuib de cuci** de Dale Wasserman, Teatrul „Hevesi Sándor” din Zalaezerszeg, Ungaria). **Unchiul Vanea** de Cehov, prezentat de teatrul-gazdă în ultima zi, s-a jucat într-un singur actor – Radu Sas, rolul titular. Pe lângă el, parteneri de stări

Astă seară se improvizează de Pirandello la TN Cluj (regia: Anca Bradu Panazan)

emotive, uneori, Anca Similar (Sonia), Carol Erdos (Teleghin).

Documentare bună. Păcat că se editează o foaie de bășcălie a festivalului, „Culise”, agramată și fără haz (mostre: „picturi rupestre, rupești pictește”, „invidiozități-vă”, „patrula umăr”, „jipajina”, „artă-seară se clujează” etc.). Altfel, la Satu Mare organizarea e impecabilă, iar publicul, excelent.

CONSTANTIN PARASCHIVESCU

Despre identitate

Două reuniuni teatrale la care am participat – Festivalul Național „I.L. Caragiale” (Iași, 9–18 mai) și Festivalul de teatru de la Piatra-Neamț (18–26 mai) – au provocat întrebări privind identitatea unei asemenea manifestări. Dincolo de satisfacțiile sau insatisfacțiile estetice, dincolo de bucuria întâlnirilor cu mari texte ale literaturii dramatice mondiale și naționale, cu regizori din prima grupă valorică a momentului, cu actori de marcă ai scenelor românești și străine, dincolo de schimbul de idei prilejuit de colocviile teoretice, un festival de teatru trebuie să lase un semn inconfundabil al existenței sale, al trecerii sale prin realitatea noastră artistică și al justificării revenirii sale periodice în această realitate. Acest semn îl va particulariza, îi va conferi identitate.

Dacă pentru Festivalul Național „I.L. Caragiale” semnul inconfundabil, identitatea nu putea veni decât dinspre dramaturgia națională, pentru cel de la Piatra-Neamț – nestructurat în jurul unei teme, unei idei – această identitate rămâne încă de căutat. Este remarcabil faptul că la ediția de la Iași a celui dintâi au fost prezentate mai multe texte românești decât la toate cele cinci ediții precedente la un loc (am în vedere și spectacolele secțiunii de tineret „Teatrul de mâine”). E un semn că acest festival își înțelege, de la o ediție la alta, rațiunea de a fi și își edifică treptat o identitate precisă.

La Piatra-Neamț, festivalul a avut caracter internațional, respectându-și astfel profilul autoimpus mai ales după 1990. Dar aceasta nu e suficient pentru a-și cuceri o identitate. Au fost prezente trupe din Japonia, SUA, Franța, Ungaria, Elveția, Italia. Cu toate acestea, însă, punctele de rezistență ale programului au fost asigurate de spectacolele românești. Mă gândesc mai întâi la **Chira Chiralina** – remarcabilul spectacol al Cătălinei Buzoianu (pe un scenariu propriu, după Panait Istrati) realizat cu Teatrul „Maria Filotti” din Brăila – și la **Antigona** de Sofocle,

spectacol al teatrului-gazdă, semnat de regizorul Mihai Măniuțiu și de scenograful Mihai Mădescu (premieră în festival). Tot gazdele au prezentat (de asemenea în premieră) un încântător spectacol pentru toate vârstele – **Jucăria de vorbe** de Alexandru Dabija după „Cartea cu jucării” de Tudor Arghezi.

Selecția internațională a fost, la această ediție, mai modestă, criteriile ei nefiind încă suficient de clare. Așa s-a făcut că am văzut, de pildă, un teatru din Franța (Compania Gilgamesh, Paris) care, cu **Epopeea lui Gilgamesh** – adaptare de Saadi Younnis Bahri – , a provocat multe semne de mirare, prin naivitatea tratării scenice a celebrei epoei sumeriene și prin elementaritatea interpretării.

O singură trupă străină – cea a Teatrului „Thália” din Budapesta – s-a prezentat la nivel competitiv, spectacolul **Tartuffe** de Molière, realizat de regizorul Tompa Gábor din Cluj, fiind impecabil din toate punctele de vedere: regizoral, scenografic, interpretativ.

Bineînțeles, problema identității unui festival de teatru s-a pus și aici. Cunoscutul critic și teoretician de origine română George Banu (președinte al Asociației Europene a Criticilor de Teatru) afirma clar ideea: „Festivalurile există cu adevărat în măsura în care își creează o identitate”. Și, căutând răspuns la întrebarea privind identitatea acestui festival, găsea că el ar fi legat „de o anumită deschidere spre un teatru de cercetare, care pune în discuție tipul obișnuit de a face regie”. Numai că ilustrarea acestei idei nu poate avea în vedere decât spectacolele prezentate de teatrul-gazdă și realizate de regizorii Mihai Măniuțiu (**Antigona**) și Alexandru Dabija (**Orfanul Zhao**). De aceea, criticul considera că un festival ca acela de la Piatra-Neamț – tocmai pentru a-și dobândi o identitate proprie – „merită să fie gândit pe două dimensiuni: una publică, absolut indispensabilă, și o a doua secretă, profesională, în sensul în care Teatrul Tineretului ar putea deveni, o dată pe an, ocazia unor întâlniri cu oameni a căror practică teatrală este extrem de

